

קנין א – בתלמוד, להישאר 'תלמיד'

יש כמה פירושים במפרשים לקנין זה. יש מפרשים שפירושו 'בהתמדת הלימוד', כלומר, עוד קודם שהתנא מפרט לנו דרכים ושיטות איך להגיע למעלת התורה, הקנין הראשון והבסיסי הוא 'לשבת וללמוד'!
לפעמים אנו רואים אברכים או בחורים צעירים משוחחים ומפטטים במשך שעות על 'דרך הלימוד', בקיאות מול עיון, הלכה מול למדנות, וכו' וכו'. אבל התנא צועק להם: מה לכם מכלים את זמנכם בדיונים 'איך' ללמוד, תתחילו כבר ללמוד...
קודם כל – תלמד.

במדרש שמואל מפרש – תמיד תהיה תלמיד. איזהו חכם הלומד מכל אדם. "ולעולם הוא מחשיב עצמו שהוא חסר, וחושק לעולם ללמוד יותר, ובזה ישיג מעלת התורה לפי שלעולם הוא צמא למים".
תלמידי חכמים לא נקראים 'חכמים' אלא 'תלמידי' חכמים, כי הם תמיד מרגישים 'תלמידים', הם מסתכלים על התורה בסקרנות ובתשוקה, כאילו עדיין לא טעמו כלום, רוצים לדעת ולהבין עוד ועוד ועוד...
הקנין הראשון הוא – לא לדעת שובע, להיות צמא, להיות מלא תשוקה.

זכיתי ללמוד אצל מורי הקדוש רבי מיכל יהודה ליפקוביץ ז"ע, הוא היה כולו מלכות ואצילות, מלא הוד ורוממות, ויחד עם זה – הוא היה תלמיד כל ימיו.

כאשר ידיו ורעו הגראי"ל שטיינמן ז"ע היה מוסר שיחה בישיבה, היה הגרמי"ל יושב כאחד התלמידים ומקשיב בצימאון לכל מילה. היתה לו תנועה מיוחדת למעמד זה: ראשו מוטה קדימה, ידו מונחת על זקנו, בעוד עיניו מרוכזות ומכווצות בשימת לב יתירה.

אבל לא רק כלפי הגראי"ל, לפעמים במהלך השיעור היומי היינו נתקלים בקושיה, ואחד התלמידים המצויינים ביקש להציע הסבר – שוב היה הגרמי"ל מתכסה במעטה ה'תלמיד' שלו... הוא היה רוכן קדימה בריכוז, מניח ידו על זקנו, ואומר בהכנעה: 'תגיד שוב, שלוימ'ה, לא הבנתי...'

לפעמים היינו חומדים לצון, ושואלים אותו שאלה גאונית מתוך ה'מנחת יהודה' שלו, הוא היה שואל 'מהיכן השאלה הזו?' והיינו עונים בחיוך: מספר מנחת יהודה... למשמע הדברים היו פניו קודרים, ואומר: בבקשה אל תסתכלו בספר הזה, יש בו הרבה טעויות, חזרתי בי מהרבה מהדברים שכתבתי, אני צריך ללמוד הכל מחדש... [ואכן בשנותי האחרונות זכה לכתוב מחדש את ספרי מנחת יהודה, ולהוציאם לאור במהדורה מפוארת].

את המעלה הזו – להיות תלמיד – אנו מקבלים מהתורה גם לחיי המעשה. לא להרגיש בתוך הבית 'יודע הכול', לרצות ללמוד דברים חדשים, להקשיב לדעות שונות, להיות לומד מכל אדם.

"כשאני לומד – כל העולם מת"

המדרש שמואל מפרש באופן נוסף "גם אפשר שרמז כי לא יהיה לו עסק אחר רק לימוד התורה, אמנם אם ירצה לאחוז בזה ובזה ולעסוק בסחורה וללמוד לא יקנה התורה".
צריך להבין, והרי רבים מהתנאים והאמוראים, הראשונים והאחרונים, היו בעלי עסקים, וכיצד הם קנו את קנין תורתם? יש על זה הרבה ביאורים, ראה לקמן קניין – במיעוט סחורה.

אך הביאור הפשוט הוא שכוונת המדרש שמואל לשעת הלימוד עצמה, באותו זמן שהוא לומד "לא יהיה לו עסק אחר, אם ירצה לאחוז בזה ובזה לא יקנה התורה".

בדורות הקודמים קל היה לקיים את זה, יהודי היה נכנס לבית המדרש ומשאיר את עסקי העולם הזה בחוץ. אבל בדורנו, דור הסלולרי והרשתות, יהודי יכול להשתתף בשיעור או ללמוד גמרא ולהציץ מדי פעם למכשיר שלו, לקבל הודעה, לשלוח, לראות מה חדש...

מספרים על הרשל"ה שהגיע פעם לעיר אחת, ופנה בליל שבת לגבאי בית הכנסת שיסדר לו סעודה טובה. אמר לו הגבאי שיש לו דווקא יהודי עשיר מופלג ובעל אמצעים שניתן לסעוד אצלו, אך דא עקא שאותו עשיר מנהגו להאריך בשאלות ודיבורים, וכך הוא לא נותן לאורח לאכול כל הסעודה... אמר לו הרשל"ה: תן לי לאכול אצלו אני כבר אסתדר אתו. כיוון שלגמו מיין הקידוש וטעמו מעט חלה, פנה אליו העשיר בשביעות רצון ושאלו "מאין אתה?" "מלמברג" ענה לו הרשל"ה. "שמא הנך מכיר את פלוני מראשי הקהל שם?" "אכן הכרתי אותו אבל הוא מת" "אוי!" קרא העשיר בבהלה וקרא מיד לאשתו לספר לה, ובינתיים הרשל"ה

אכל את המנה הראשונה, "ופלוני הסוחר מה טיבו?" שאל העשיר, "אף הוא מת"... שוב קרא העשיר לאשתו ושניהם בכו על הבשורה, והרשל"ה בינתיים אוכל את המנה השניה, "והרב החשוב שלכם גם כן מת" וכו' עד שנגמרה כל הסעודה, "האם כולם מתים אצלכם???" נחרד העשיר, אכן כן, הפטיר הרשל"ה, **כשאני אוכל - כל העולם מת!!!** זו מעשיה נחמדה, (שיש לה מקור בדברי רש"י בסוכה ו,א "מי שהוא מיסב הוא עסוק באכילה ואינו טרוד בדברים אחרים" כלומר, שמהות ההסיבה היא לעזוב כל ענייניו ולהתעסק רק באכילתו, עד כדי כך שהפרסיים שהיו בקיאים בגינוני הסעודה לא היו משוחחים זה עם זה כל הסעודה רק רימזו באצבעותיהם, כמבואר בברכות מו,ב. ויש אומרים שהמיסב באכילת מצה תוך כדי התעסקות בדבר אחר, כגון שמנענע עגלת תינוק, לא יצא ידי חובת הסיבה), המהווה דוגמא גדולה לייחס שאנו צריכים להתייחס ל"אכילת" התורה.

החפץ חיים המשיל משל נפלא על מה שאמרו חז"ל "אין דברי תורה מתקיימים אלא במי שממית עצמו עליהם", על פי משל "לסוחר גדול שהיו נוהרים אליו קונים לא רק מעירו אלא גם מהעיירות הסמוכות ולרגלי מסחרו היה טרוד כל היום והלילה לא היה לו זמן אפילו ללכת לביהכנ"ס להתפלל בציבור. עברו שנים ושער לבן נראה בו בזקנו כוחותיו נתדלדלו והתחיל להרגיש כי הוא כבר מתקרב אל התכלית וכי עליו יהיה לתת מהר דין וחשבון על מפעליו, החליט להכין צידה לדרכו ויעבור עליו מה, התחיל ללכת לבית הכנסת להתפלל בצבור ואחר התפלה ללמוד שתי שעות בבית המדרש ולא ישגיח הסוחרים כי הבל המה ולא יועילו. בשובו למסחרו מביהכנ"ס אחרי שעשה שם שלש שעות שאלה אותו אשתו בתימהון על מה שאחר לבוא, הלא כל החנות מלאה סוחרים ואצים הם לדרכם, ענה ואמר לה כי היה טרוד והיה מוכרח להתעכב. ויהי ביום השני וכבר עבר הבוקר ובעלה עוד לא שב מביהכנ"ס הלכה בעצמה לראות מה קרה לו שם ומה נבהלה לראותו יושב ולומד, התחילה לצעוק עליו בקול "מה זה אתך? כלום יצאת מדעתך או משוגע הינך? החנות מלאה קונים והוא יושב לו ולומד... לא איכפת לי ההפסד שאתה גורם לנו אבל כלום אפשר לגרש קונים מהחנות בעת שמכל עברים החנוונים מתחרים אתנו?!" ענה בעלה ואמר לה: שמעי נא רעייתי תמתי, מה היית עושה לו בא מלאך המות ואמר לי הגיע זמנך להיפטר מן העולם קום ולך! כלום יכולת לאמר לו כי אין פנאי עתה כשהחנות מלאה קונים?! וא"כ תוכלי לחשוב כי **כעת הנני מת, ומה איכפת לך אם בעוד שעתים אקום לתחיה ואלך לחנות לעזור לך?** זהו כוונת חז"ל "אין ד"ת מתקיימים אלא במי שממית עצמו עליה" האדם צריך לחשוב שהוא מת וע"ז אין תשובה כי אין שעתו פנויה, ואם כה יחשוב יוכל ללמוד ולקיים את התורה הנותנת חיים ללומדיה ולעושיה. עד כאן דברי החפץ חיים הקדוש.

התנאי הראשון ללימוד התורה, הוא **להתנתק באותו זמן מכל הסביבה**. להשאיר את כל העולם הזה בחוץ ולהיות רק עם התורה. שעה של לימוד בניתוק גמור מהסביבה החיצונית יכולה להיות שווה יותר מכמה שעות של לימוד "שרוצה לאחוז בזה ובזה".

בבני ברק היה תלמיד חכם ענק, צנוע ועניו, רבי בן ציון פלמן זכר צדיק לברכה. היה לו מנהג פלאי: בכל פעם שהיה נכנס לבית המדרש ללמוד, היה מרוקן את כיסיו מחפציו האישיים: תעודת זהות, מסמכים, דפי נייר, מפתחות, כסף קטן וכדומה, ומטמינם בגומחה גבוהה שבקיר המבוא של ביהמ"ד. כאשר היה יוצא לביתו, היה מושיט את ידו אל הגומחה, נוטל את חפציו, מכניסם לכיסו ויוצא. איש לא ידע את סוד הגומחה הזאת.

רק לאחר פטירתו סיפר החברותא שלו סיפור שהאיר את ההנהגה המסתורית: "פעם אחת, בבחרותי, כאשר באתי ללמוד עמו, אמר לי: "משה, תוריד את הכובע שלך, תניח אותו הפוך על השולחן" עשיתי כדבריו. "עכשיו תוציא את כל מה שיש לך בכיסים ותניח בתוך הכובע. אם יש לך מצית, תניח בכובע, יש לך ארנק ומפתחות הכל להוציא, שלא יישאר שום דבר בכיסים, הוצא והנח בתוך הכובע" כך עשיתי. "עכשיו תשמע משה, כאשר אתה לומד – אתה נפרד מכל הדברים הללו, אתה אומר להם שלום, שלום! ורק בסיום הלימוד אומרים 'שלום עליכם' לדברים שלך ונוטלים אותם חזרה. תשמע משה יקירי, רק כך מצליחים. "כאשר אתה בא ללמוד אתה צריך להתנתק מכל דבר, ולא די לכך מחשבה, אלא צריך מעשה ודיבור, וכיצד? בכך שאתה מוציא את כל מה שבכיסך ומניח במקום צדדי ורחוק, אתה עושה מעשה ניתוק, וכמי שאומר בשעת מעשה 'אין עכשיו מפתחות, אין עכשיו ארנק, אין עכשיו מסמכים, אין עולם. יש את הסוגיא שלומדים' וכאשר תעשה מעשה, זה ישפיע על ההתנתקות, ומניסיון – סיים הגרב"צ – זה עובד..." וזה סוד הגומחה...